

ΝΑΝΟΙ

Εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαιότητος, συχνάκις ἀπαντῶμεν περιγραφὰς νάνων ὀλοκλήρων λαῶν, οἵτινες κατὰ τοὺς μὲν κατώτερους πέραν τῆς ἐρήμου τῆς Λυβίας, κατὰ τοὺς δὲ εἰς τὴν Ἰνδίαν, κατ' ἄλλους εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς διαφόρους ἄλλους τόπους. Ἀλλὰ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ἦτο ζήτημα, ἂν ἀληθῶς ὑπῆρξάν ποτε νάνοι λαοὶ καὶ ἂν εἰσέτι ὑπάρχουσι. Μάλιστα, ὑπῆρξαν εἰς τὴν ἀρχαιότητα νάνοι λαοί—καὶ τοῦτο ἀποδεικνύουσι οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς—μάλιστα, ὑπάρχουν εἰσέτι νάνοι λαοὶ ἐν τῇ Ἀφρικῇ, ὡς αἱ νεώτεροι ἀνακαλύψεις διαφόρων περιηγητῶν ἀπέδειξαν.

Ἄλλ' εἰς ὅσα καὶ ἂν ἐγράφησαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα περὶ νάνων λαῶν ἐν Ἀφρικῇ καὶ Ἰνδίᾳ, οὐδεμίαν πίστιν ἔδωκαν οἱ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα περιηγηταὶ καὶ συγγραφεῖς, καί, εἰ καὶ πλεῖστοι τολμηροὶ ἐρευνήταί ἐπεβεβαίουν ὅτι εἶδον εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς ἀνθρωπίσκους, οἵτινες ἀπετέλουν μέρος ὀλοκλήρου λαοῦ νάνων, οἱ συγγραφεῖς τοῦ ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος ἠρνήθησαν πάντοτε τὴν ὑπαρξίν τοιούτων λαῶν. Ἀλλὰ κατὰ τὰς νεωτέρας ἀνακαλύψεις τοῦ αἰῶνος τούτου ὑπὸ διαφόρων περιηγητῶν, ἀπεδείχθη ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Ἀφρικῇ λαοὶ τινες, οὓς ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν ἀκριβῶς νάνους, διότι τὸ ἀνάστημα τῶν εἶναι ὕψους μεταξὺ τοῦ κατωτέρου μὲν τοῦ ἡμετέρου, ἀνωτέρου δὲ τῶν νάνων ἄλλως τε αἱ φυλαὶ αὗται τῶν νάνων τούτων ἐκλείπουσιν ὀσημέραι.

Ἀλλὰ τῶν νάνων τούτων τὸ μικρὸν ἀνάστημα εἶναι φυσικὸν καὶ προέρχεται ἐξ ἰδιαιτέρου φυσιολογικοῦ σχηματισμοῦ, οὐδεμίαν ἀνωμαλίαν παρουσιάζοντος εἰς τὸ σῶμα τῶν, ἀφ' οὗ σχηματίζουσιν ὀλοκλήρους ὁμοίαις φυλάς. Δυστυχῶς ὅμως ὑπάρχει παρ' ἅπασιν τοῖς λαοῖς, καὶ εἰς ἀπάσας τὰς φυλάς ἕτερον εἶδος νανισμού, προερχομένου ἀπὸ παθολογικῆς αἰτίας, μὴ καθορισθείσης ἔτι ὑπὸ τῶν εἰδημόνων. Τὰ ὑπὸ τῆς φύσεως ἡθικημένα ταῦτα πλάσματα, παρουσιάζουσιν ἀρκούντως ἀξιωματικὰς φυσικὰς καὶ ἠθικὰς λεπτομερείας, τινὰ μάλιστα διε-

δραμάτισαν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἡθῶν ἀρκούντως σπουδαῖον πρόσωπον κατὰ διαφοροὺς ἐποχάς. Τὸ μικρὸν δὲ τοῦ ἀναστήματος τῶν νάνων φαίνεται εἰς τοὺς μὲν ὅτι προέρχεται ἀπὸ ἰδιαίτερα καὶ γενικῶς ἀπροσδιόριστα αἷτια πρὸ τῆς γεννήσεως αὐτῶν, καὶ εἰς τοὺς δὲ ἐκ τῆς ἀσθενείας ἐκείνης τῆς ὑπὸ ποικίλα σχήματα παρουσιαζομένης καὶ ἦν οἱ ἰατροὶ καλοῦσι βραχιῖτιν. Φαίνεται δὲ ὅτι εἰς αὐτούς ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ μικρὸν τοῦ ἀναστήματος τῶν, διότι γηράσκουσι ταχέως καὶ ἀποθνήσκουσι νέοι. Ὅταν εἰσὶν ὑγιέστατοι, εἶναι ζωηροὶ, θορυβοποιοὶ, ἀνεγνωρισμένον δ' εἶναι ὅτι οἱ κοντοὶ εἶναι ὄξυθυμότεροι τῶν ὑψηλῶν. Ὁ Ὀράτιος, ὁ ὁποῖος χωρὶς νὰ ἦναι νάνος, ἦτο ὅμως κοντὸς καὶ τὸν ὁποῖον ὁ Αὔγουστος ἐκάλει *lepidissimum humunciolum* (πολὺ εὐάρεστον κοντόν), ὠμολόγησεν ὁ ἴδιος, ὅτι ἦτο ὄξυθυμος, ἀλλ' ὅτι καὶ εὐκόλως ἡ ὀργή του κατέπαυεν:

Corporis exiqui, praecanum, solibus aptum,
Irasci celerem tamen ut placabilis essem.

Καίπερ οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς συχνάκις ὠμίλησαν περὶ τῶν νάνων καὶ ἂν καὶ τὰ ἀτυχή ταῦτα κοντὰ ὄντα, πάντοτε διήγειρον τὴν δημοσίαν περιεργίαν καὶ τὸ τῶν σοφῶν ἐνδιαφέρον, ἐν τούτοις κατὰ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ὀγδόου πρὸ πάντων αἰῶνος, ἐγένοντο ἐν τε τῇ Γαλλίᾳ καὶ τῇ Ἀγγλίᾳ ἔρευναι καὶ παρατηρήσεις ἐπ' αὐτῶν, οὐχὶ διότι οἱ νάνοι κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἦσαν πολυπληθέστεροι, ἀλλὰ διότι ἡ προσοχὴ εἶχε διεγερθῆ ἰδικιώτερον, ἔνεκα διακοινώσεων πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν διὰ τὸν *Νικόλαον Φερρῦ*, τὸν γνωστότατον ὑπὸ τὸ ὄνομα *Bebé*, νάνον τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Στανισλάου, οὗτινος ὁ σκελετὸς φυλάσσεται εἰσέτι εἰς τὰς ἀνατομικὰς συλλογὰς τοῦ Μουσείου τῆς φυσικῆς ἱστορίας.

Ὁ *Bebé* οὗτος ἐγεννήθη τὸ 1741 ἐν *Vosges*, οἱ δὲ γονεῖς του οὐδὲν φυσικὸν ἐλάττωμα εἶχον. Τὴν ἡμέραν τῆς βαπτίσεώς του τὸν ἔφερον εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐντὸς πινακίου, ἐστολισμένον μὲ λινάριον, ξύλινον δὲ ὑπόδημα πλήρες τριχῶν τῷ ἐχρησίμευσεν ὡς λίκνον. Τοσοῦτον μικρὸν στόμα εἶχεν, ὥστε οὐδέποτε ἠδυνήθη νὰ θηλάσῃ τὴν μητέρα του, αἷξ δὲ τῷ ἐχρησίμευσεν ὡς τροφός. ἤρξατο νὰ ὀμιλῇ ὅτε ἦτο δεκαοκτῶ μηνῶν, πενταετῆς δ' ἐζυγίσθη ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ τῆς δουκίσσης τῆς Λωραίνης καὶ εὐρέθη ὡν βάρους 9 λιτρῶν καὶ 7 οὐγκιῶν ἂν καὶ ἐφαίνετο ὡς εἰκοσαετής. Ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματός του ἦσαν καλῶς ἐσχηματισμένα, ἦτο

δὲ καὶ εὐειδῆς πρὸς τούτοις μνήμην εἶχε κατωτέραν τῶν συνομιλικιωτῶν του, ἀλλ' εἶχε πολλὰ πάθη καὶ πρὸ πάντων ἦτο λίαν ὀξύθυμος. Ἦγάπα τὸν χορὸν καὶ τὴν μουσικὴν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας ἤκουσε νὰ ὀμιλῶσι περὶ αὐτοῦ καὶ ἐπεθύμησε νὰ τὸν ἴδῃ. Ὁδηγηθεὶς ἐκεῖ, διέμεινεν ἕκτοτε εἰς τὰ ἀνάκτορά του, διότι ὁ Bebé ἠγάπησε τὸν βασιλέα, ὅστις τὸν ἀνηγάγησεν ἐπίσης. Δύο ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του, συμβάντος ἐν ἡλικίᾳ 23 ἐτῶν, ἐνουμφεύθη μετὰ τινος κυρίας νάνου, εἶχε δὲ ὕψος τότε 33 δακτύλων. Εἶχεν ὑποστῆ πρόωρον γῆρας, πρὸ πάντων κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τοῦ θανάτου του, ἐφάνετο λίαν καταβεβλημένος. Ὁ βασιλεὺς Στανίσλαος λίαν ἐλυπήθη ἐπὶ τῷ θανάτῳ του, καὶ τῷ ἀνήγειρε μνημεῖον.

Ἡ σύζυγος τοῦ Bebé, Θηρεσία Σουβρακί, τὴν ὁποίαν ἀναφέρουσιν ὡς παράδειγμα μακροβιότητος μετὰ τῶν νάνων, εἶχε μνηστευθῆ μετὰ τοῦ Bebé κατὰ τὸ 1761, ἀλλ' ἂν καὶ ὁ Bebé ἀπέθανε πρὶν τελεσθῆ ὁ γάμος, ἐν τούτοις ἐξηκολούθει νὰ καλεῖται *Kyria Bebé*. Εἰς ἐργολάβος θεάτρου συνεβλήθη μετ' αὐτῆς, ἵνα τὴν ἐπιδεικνύη, καὶ οὕτω παρουσιάσθη διὰ πρώτην φοράν εἰς τὸ κοινὸν κατὰ τὸ 1819, ἐν ἡλικίᾳ ἐβδομηκοντα τριῶν ἐτῶν. Μετ' αὐτῆς εἶχε τὴν ἀδελφὴν τῆς Βαρβάραν, κατὰ δύο ἔτη μεγαλειτέραν καὶ ὀλίγον ὑψηλοτέραν αὐτῆς. Καίτοι ἀμφότεραι ἐφθασαν εἰς μεγάλην ἡλικίαν, ἐν τούτοις διετήρησαν τὴν ζωηρότητα καὶ εὐθυμίαν τῆς νεανικῆς τῶν ἡλικίας.

Νάνος διάσημος ὑπῆρξε καὶ ὁ Ἰωσήφ Borulawski, κόμης Πολωνός, γεννηθεὶς παρὰ τὸ Chaliez ἐν τῇ Ῥωσικῇ Πολωνίᾳ τὸ 1739. Κατεῖχε πολλὰ καὶ ποικίλα προτερήματα, ἔγραψε δὲ ἀγγλιστί τὰ Ἐπιτομιασθέντα του, ἅτινα εὐθὺς μετεφράσθησαν εἰς τὴν γαλλικὴν καὶ ἐξεδόθησαν τὸ 1788. Ἐπειδὴ ἡ οἰκογένειά του ἦτο πτωχὴ, τὸν παρέλαθε παρ' αὐαυτῆ ἡ κόμισσα Τυρνόου, δώσασα εἰς αὐτὸν ἀρίστην ἀνατροφὴν καὶ παιδείαν, τὸσον μᾶλλον ὅσον ὁ Borulawski ἦτο ἀγγλονούστατος. Μετέπειτα ἔνεκα οἰκογενειακῶν ὑποχρεώσεων, τὸν παρέλαβεν ἡ κόμισσα Οὐμιέσκα, ἥτις δεκαπενταετῆ τὸν παρουσίασεν εἰς τὴν Αὐτοκράτειραν Μαρίαν Θηρεσίαν. Τόσον ἤρρεσεν εἰς τὴν Αὐτοκράτειραν, ὥστε τὸν ἔλαβεν ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς, ὡσανεὶ ἦτο βρέφος καὶ τὸν ἠρώτησε τί ἀξιοπεριέργον εἶδεν ἐν Βιέννῃ. Ὁ Borulawski εὐφῶς ἀπεκρίνατο, ὅτι εἶδε πολλὰ ἀξιοπαρατήρητα πράγματα, ἀλλ' ὅτι τῷ ἐφάνετο ἐτι μᾶλλον ἐκπληκτικώτερον, ἦτο ἐκεῖνο τὸ ὅποιον κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν ἔβλεπε. «Καὶ ποῖον λοιπὸν εἶναι; Τὸν ἠρώτη-

σεν ἡ Αὐτοκράτειρα. Τὸ νὰ βλέπω ἕνα ἀνθρωπίσκον ὡσὰν ἐμέ, ἀπεκρίθη ὁ Borulawski, νὰ κάθηται ἐπὶ τῶν γονάτων μιᾶς τόσοῦ μεγάλης κυρίας.» Ἡ Αὐτοκράτειρα λίαν ηὐχαριστήθη ἐκ τῆς ἀπαντήσεως καὶ ὅταν

ἀνεχώρησε τῷ ἐδώρησεν ἀδαμάντινον δακτύλιον. Ὑστερον ἡ κόμησσα Οὐμίσκα μετὰ τοῦ Borulawski μετέβη εἰς Λουνεβίλλην, ἔνθα ὁ βασιλεὺς Στανίσλαος, συγγενὴς τῆς, τῇ προσέφερε φιλοξενίαν, ὡς καὶ εἰς τὸν

νάνον αὐτῆς, εἰς τὰ ἀνάκτορά του, εἰς τὰ ὅποια κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν κατόκει καὶ ὁ ὀλίγον ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Bebé, ὅστις ἦτο ὀλίγον ὕψη-λότερος τοῦ Borulawski. Τότε ὁ Borulawski ἦτο εἴκοσι καὶ ἐνὸς ἔτους. Εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας συνεδέθη διὰ στενῆς φιλίας μὲ τὸν Bebé, ὅστις ὅμως βραδύτερον τὸν ἐζηλοτύπει καθ' ὑπερβολὴν καὶ τὸν ἐμίσησε μάλιστα ὅτε τὸν εἶδεν ἐπιζητοῦντα τὴν συναναστροφὴν τῶν εὐφυστέρων αὐτοῦ, καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς τὸν προετίμα ἀπ' αὐτόν. Ἡμέραν τινὰ, καθ' ἣν ἀμφοτέροι εὕρισκοντο εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ βασιλέως, οὗτος ἠρώτησε τὸν Borulawski περὶ πλείστων πραγμάτων εἰς ἅτινα ἐκεῖνος ἀπεκρίνατο ὀρθῶς καὶ εὐφυῶς. «Ἰδὲ, Bebé, εἶπεν ὁ βασιλεὺς, ὅποια διαφορὰ ὑπάρχει μεταξύ σας. Ὁ Borulawski εἶναι ἀξιαγάπητος, εὐθυμος, εὐχάριστος καὶ πεπαιδευμένος, ἐν ᾧ σὺ μόνον μία μικρὰ μηχανὴ εἶσαι.» Ὁ Bebé δὲν ἀπεκρίνατο εἰς τὴν προσβολὴν ταύτην, ἀλλ' ὠρκίσθη καθ' ἑαυτὸν νὰ ἐκδικηθῆ. Ἀφοῦ ὁ βασιλεὺς ἐξῆλθε τοῦ δωματίου, οὗτος ἐπλησίασε σιγῇ τὸν Borulawski καὶ λαμβάνων αὐτόν ἀπὸ τῆς μέσης τοῦ σώματος ἠθέλησε νὰ τὸν ῥίψη εἰς τὴν πυράν. Ἄλλ' ὁ Borulawski ὦν ἰσχυρότερος, ὑπερησπίσθη ἑαυτὸν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐγένετο θορυβώδης πάλιν, ἐλκύσασα τὸν Στανίσλαον, ὁ ὅποιος τοὺς ἐχώρισε καὶ διέταξε τὸν Bebé νὰ μὴ φανῆ πλέον ἔμπροσθέν του. Καὶ συνεχώρησε μὲν ὁ βασιλεὺς μετὰ τινα καρὸν τὸν Bebé, ἀλλὰ μὲ τὴν συμφωνίαν ὅτι θὰ ἐζήτηε ἀπὸ τοῦ Borulawski δημοσίᾳ συγγνώμην. Ἡ λύπη δὲ, ἣν ἐδοκίμασεν ἐκ τῆς ταπεινώσεως ταύτης συνέταμε τὸν βίον του.

Ὁ Borulawski ἐξηκολοῦθει μετὰ τῆς κομῆσεως νὰ περιέρχεται τὰς κυριωτέρας εὐρωπαϊκὰς πόλεις, ἐνθα μεγάλως εἰλκνέτο ἢ προσοχὴ πάντων. Μετὰ τινα καιρὸν ἐνυμφεῖθη μετὰ τινος δεσποσύνης, γαλλίδος τὸ γένος, ἐκ τῆς ἀκολουθείας τῆς κομῆσεως Οὐμίεσκας, ἐξ ἧς ἀπέκτησε δύο τέκνα. Ἀπεβίωσε δ' ἐν Ἀγγλίᾳ τὴν 5 Σεπτεμβρίου 1837 ἐν ἡλικίᾳ 98 ἐτῶν. Κατὰ τὸ γῆρας αὐτοῦ παραδόξως τὸ ἀνάστημά του ἀνεπτύχθη ὀλίγον.

Ἄλλος ἄλλος, ἐπίσης γνωστός, εἶναι καὶ ὁ Jeffrey Hudson, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 1616. Ἐκ τῆς οικογενείας του μόνος αὐτὸς ἐγεννήθη τοιοῦτος! Ὁκταετῆ ὄντα, ὁ πατὴρ του τὸν παρουσίασεν εἰς τὴν δούκισσαν Βούκιγγαμ, εἰς ἣν τοσοῦτον ἤρεσεν, ὥστε τὸν ἐζήτησεν ἀπὸ τοῦ πατρὸς του. Ὁ πατὴρ τοῦ Jeffrey πτωχὸς ὢν, δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ τῇ τὸν παραχωρήσῃ καὶ οὕτως ὁ μικρὸς Jeffrey ἀντήλλαξε τὰ πτωχικὰ ἐν-

δύματα του με μεγαλοπρεπή μετάξινα ένδύματα και έλαβεν εις την ύπηρεσίαν υπό τής δουκίσσης δύο υπηρέτας. Περί αύτου αναφέρουσιν, ότε ήτο μειράκιον έτι, ανέκδοτόν τι άρκούντως ευχάριστον, τό εξής: 'Αστεϊός τις μαθών ότι μία γείτων του, ούσα γραία φλύαρος, είχε προσκαλέση μυστικά μερικώς φίλας της εις οικογενειακήν συναναστροφήν, καθ' ήν θά έκακολόγουν τόν πλησίον των, έλαβε κρυφίως τήν γαλήν της, ήν εκείνη εκάλει 'Ρούτερκεν, τήν έφόνευσε, τήν εξέδαρε και εκάλυψε διά τοϋ δέρματός της τόν μικρόν Jeffrey, συνένοχον τής παυουργίας ταύτης, τόν όποιον έθηκεν εις τινα γωνίαν τοϋ δωματίου έν ό θά συνήρχοντο αι προσκεκλημένοι. "Ότε δέ τό δείπνον εύρίσκετο περι τό τέλος, μία τών προσκεκλημένων ιδούσα τήν γαλήν, τή έτεινε τεμάχιον τυρού. «Ευχαριστώ, ειπεν ό Jeffrey έντός τοϋ δέρματος τής γαλής, όταν ό 'Ρούτερκεν πεινά πέρνει μόνος του και τρώγει.» Συγχρόνως δ' επήδησεν έλαφρώς επί τής τραπέζης. Αι δυστυχείς ήγέρθησαν έτρομαγμένοι και έφυγον, βάλλουσαι φοβεράς κραυγάς. «Αύτη εινε μάγισσα! έλεγον, ειναι μάγισσα! έχει γάτα 'πού 'μιλει!» Και έτρεχον φωνάζουσαι ως μαινόμεναι. Και ανεκαλύφθη μέν μετ' όλιγον τό μυστικόν, άλλ' ή ταλαίπωρος εκείνη γραία οικοδέσποινα ήτο άπαρηγόρητος διά τήν άπώλειαν τής εύνοουμένης γαλής αύτης. Καίτοι τό ανέκδοτον τοϋτο φαίνεται άπίθανον, δεικνύει όμως ήμιν τήν σμικρότητα τοϋ Jeffrey.

'Όλίγον καιρόν μετά τοϋς γάμους του, ό βασιλεύς τής 'Αγγλίας Κάρολος Α' περιηγείτο τήν 'Αγγλίαν μετά τής νεαρής συζύγου του 'Εβρίκέτης Μαρίας και έφιλοξενήθη υπό τοϋ δουκός Βούκιγγαμ, όστις πρós τιμήν του έδωκε πολλὰς μεγαλοπρεπεΐς έορτάς και συμπόσια. Είς τι τών συμποσιών τούτων ειδον τόν Jeffrey, πρós μεγίστην άπάντων εκπληξιν, εξερχόμενον εκ τινος ζυμαρικού και όπλισμένον άπό κεφαλής μέχρι ποδών ως ιππότην. "Ηρесе πολύ εις τήν βασιλίσσαν, εις ήν προσεφέρθη υπό τής δουκίσσης και συνεκατελέχθη ως ακόλουθος παρ' Αύτη. 'Ημέραν δέ τινα, άφ' οϋ οι βασιλείς επίστρεψαν πλέον εις Λονδίον, προχειρίσθη ιππότης υπό τοϋ βασιλέως, έν εύθυμια εύρισκομένου και δι άστειότητα πράξαντος τοϋτο. 'Αλλ' ό νάνος οϋτος καθυπερηφανεύθη εκ τής βασιλικής ταύτης εύνείας, και πιστεύων έαυτόν σπουδαϊον υποκείμενον, δέν ήθέλησε ν' αναγνωρίση πλέον τόν πατέρα του, να μη φαίνηται ότι κατάγεται εκ ποταπών. 'Αλλ' ό βασιλεύς μαθών τοϋτο σκληρώς τόν έτιμώρησεν.

Ὅτε ἐγένετο τριακονταετής, τὸ ἀνάστημά του ἀνεπτύχθη, ὅπως, ὡς ἀνωτέρω εἶπον, συνέβη καὶ εἰς τὸν Borulawski, μέχρι 3 ποδῶν καὶ 9 δακτύλων. Ποιητὴς τις, Οὐίλλιαμ Δαθενὰν ὀνόματι, συνέθεσε κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τραγικοκομμικὸν ποίημα, ἐπιγραφόμενον, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ νόμου, «Jeffreidos», καὶ ὅπερ κάλλιστα γεγραμμένον, ἐγένετο πολύκροτον. Ἐν αὐτῷ ὁ ποιητὴς, μεταξὺ ἄλλων ἀνδραγαθημάτων τοῦ Jeffrey, ἀναφέρει καὶ νίκην τινὰ, ἣν αἰσίως διεξήγαγεν ἔν τινι μετ' ὄρνιθος μονομαχίᾳ. Βραδύτερον κατὰ τὸ 1644, ὅτε μετὰ τὴν ἀγγλικὴν ἐπανάστασιν καὶ τὴν καρατόμησιν Καρόλου τοῦ Α', ἡ βασίλισσα Ἐβέρικέτη Μαρία κατέφυγεν εἰς Γαλλίαν, ὁ Jeffrey, πιστὸς τῆς ὡς πάντοτε ἀκόλουθος, τὴν ἠκολούθησε. Καθ' ὁδὸν ὅμως προσεκάλεσεν εἰς μονομαχίαν εὐγενῆ τινα, Crofts καλούμενον, ὅστις μυριοτρόπως καθ' ἅπαν τὸ ταξείδιον τὸν ἠνώχλει διὰ προσβολῶν καὶ ἐμπαιγμῶν. Τοῦ Crofts δεχθέντος τὴν μονομαχίαν, ὁ Jeffrey ἔχων ἀνὰ χεῖρας βεβόλθερον ἀνέβη ἐφ' ἵππου, ἐπυροβόλησε καὶ ἐφόνευσε τὸν Crofts, πρὸς μεγίστην τῶν παρισταμένων ἐκπληξίν.

Ὁ Jeffrey ἀπεβίωσεν ἐν Λονδίῳ τὸ 1682 ἐν ἡλικίᾳ ἐξήκοντα τριῶν ἐτῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς τοῦ Οὐεστμίνστερ, ἔνθα εἶχε τεθῆ ὡς σπυρίονος συνομωσίας τινός κατὰ τοῦ Πάπα.

Περίεργος ἐπίσης νόμος μετ' δύναμιν Ἡρακλέους ἔζη ἐν Λονδίῳ κατὰ τὸ 1735. Κατήγετο ἐξ Ἰρλανδίας καὶ ὠνομάζετο Ὁθεν Φάρελ, ἐκ ποταπῆς δὲ καταγωγῆς. Εἶχε μεταβῆ εἰς Δουβλίον, ἵνα εἰσέλθῃ παρά τινι ἀξιωματικῷ ὡς ὑπηρέτης. Ἐν τούτοις εἶχεν ἔκτακτον ἰσχύϊν διὰ τὸ ἀνάστημά του (τριῶν ποδῶν καὶ ἑννέα δακτύλων ὕψους), διότι ἡμέραν τινὰ, πρὸς μεγίστην τῶν παρισταμένων ἐκπληξίν, ἐσήκωσε τέσσαρας ἀνδρας, δύο ἐφ' ἑκατέρου τῶν βραχιόνων του. Τὸν συνεβούλευσαν νὰ ἐπιδεικνύηται εἰς τὰς πόλεις, ὡς τι περίεργον, τὴν δὲ συμβουλήν τὴν ἠκολούθησε, καὶ ἐπὶ τινι ἔτη ἐδείκνυτο ἀλλ' ἀνεπιτυχῶς εἰς τινὰς πόλεις. Μετὰ τινα καιρὸν ἐπανῆλθεν εἰς Λονδίον, ἔνθα, ἐπειδὴ ἦτο λίαν ὀκνηρὸς, ἔζησεν ἀθλίως, ἐπικιτῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς. Ἀπεβίωσε κατὰ τὸ 1742. Ἔτη

τινά πρὸ τοῦ θανάτου του, εἶχε πωλήσῃ τὸ σῶμά του ἀντὶ μικρᾶς συντάξεως εἰς τινα χειροῦργον.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας Καρόλου τοῦ Β'. τῆς Ἀγγλίας, ἀφίκετο εἰς Λονδῖνον νάνος, Ἰωάννης Βορμθέρ καλούμενος, ἡλικίας τριάκοντα ἑπτὰ ἐτῶν

καὶ ἔχων ἀνάστημα δύο ποδῶν καὶ ἑπτὰ δακτύλων. Οὐδέποτε ἄλλοτε εἶχον ἴδη τοσοῦτον μικρὸν νάνον· ἔφερε μακρὰν γενειάδα καὶ ἔψαλλε λίαν καλῶς. Κατήγετο ἐξ Ἑλβετίας καὶ ἀλληλοδιαδόχως παρέστη ἐνώπιον πολλῶν βασιλέων καὶ τέλος εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας.

Ὅταν ἐταξείδευεν εἶχε πάντοτε μικρὸν κιβώτιον, ἐν ᾧ εἰσήρχετο, ἵνα μὴ οἱ περίεργοι τὸν βλέπωσιν. Ἀπέθανε δὲ θάνατον οἰκτρὸν, πνιγείς μετὰ τοῦ κιβωτίου του κατὰ τὸ 1695.

Ἐν τῷ γυναικίῳ φύλῳ ἀναφέρεται ὡς ἡ μᾶλλον κοντὴ νάνος, ἡ Λικατερίνη Ἑλένη Στόμπερεν, ἐν Νυρεμβέργῃ γεννηθεῖσα, καὶ τὴν ὁποίαν ἔνεκα τῆς σμικρότητος τοῦ σώματός της, ὅπερ ἄλλως τε οὐ-

δὲν ἐλάττωμα εἶχεν, ἐκάλουν παίγνιον τῆς φύσεως. Δυστυχῶς δὲν εἶναι γνωστὰ τὰ τοῦ βίου τῆς νάνου ταύτης.

Γνωστότατος νάνος εἶναι καὶ ὁ Στρατηγὸς Τόμ Ρουσε παρουσιασθεὶς εἰς ἀπάσας τὰς Εὐρωπαϊκὰς χώρας καὶ σχηματίσας ὡς ἐκ τούτου κολλοσσαίαν περιουσίαν. Τὴν περιουσίαν του δὲ ταύτην καὶ τὴν φήμην του ὀφείλει εἰς τὸν διάσημον Βάρνουμ, τὸν ἐργολάβον τῶν παραστάσεων του καὶ τὸν βασιλέα τῆς νεωτέρας βεκλᾶμας. Οὐδὲν ἀληθῶς τὸ ἐξαιρετικὸν ἔχει τῶν ἄλλων ὁμοίων του, ἀλλὰ τὴν φήμην ταύτην τὴν ὀφείλει εἰς τὰς ἐπιδεξίους εἰδοποιήσεις τὰς ὁποίας ὁ Βάρνουμ ἐποίησε περὶ αὐτοῦ.

Τὸ ἀληθὲς αὐτοῦ ὄνομα ἦτο Κάρολος Στράττων, τὴν δ' ἔπωνυ-

μίαν Στρατηγὸς Τόμ Ρουσε (rouce = μέτρον: δάκτυλος) τῷ τὴν ἐκόλλησεν ὁ Βάρνουμ. Ἐγεννήθη τὴν 11 Ἰανουαρίου 1832 ἐν τινι πόλει τῆς Ἀμερικῆς, ὡς ἔλεγεν ὁ Βάρνουμ, ἀλλ' εἶναι βέβαιον ὅτι διὰ νὰ ἐλκύσῃ τὴν κοινὴν περιεργίαν, ὁ Βάρνουμ τῷ εἶχε προσθήσῃ πολλὰ ἔπη. Κατ' ἀρχὰς ἐνεφανίσθη ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ὑπὸ τοῦ Βάρνουμ δαπανήσαντος μυθώδη ποσὰ εἰς ἀγγελίας (reclames), εἰς τὰς ἐφημερίδας καὶ εἰς τὰς ἑδούς ἵνα ἐλκύσῃ τὸ κοινόν. Καὶ τῷ ὄντι κατὰ χιλιάδας συνέβρεον οἱ θεαταὶ, διὰ νὰ ἴδωσι «τὸ μεγαλειότερον μέχρι τοῦδε περιεργόν ὄν, ὅπερ (ἔλεγεν ὁ Βάρνουμ ἐν τῇ *ρεκλάμα* του) ὅσοι δὲν ἴδωσι θὰ λυπῶνται καθ' ὅλον τὸν βίον των». Ἀφ' οὗ περιῆλθε τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Ἀμερικῆς, συνάζων πανταχοῦ εἰς τὸ θέατρόν του πλῆθος ἀνθρώπων καὶ... πάμπολλα χρήματα εἰς τὰ θυλάκιά του, ἐπεθιβάσθη τέλος εἰς Νέαν Ὑόρκην ἐπὶ τινος πλοίου, «ἵνα μεταβῇ εἰς ἐπίσκεψιν τῆς βασιλείσσης τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν ἄγγλων εὐγενῶν» ὡς εἶχε προκηρύξῃ. Πλέον τῶν δέκα χιλιάδων τὸν συνώδευσαν μέχρι τοῦ ἀτμοπλοίου, αἱ ὁδοὶ αἷς διῆλθεν ἐπληροῦντο ὑπὸ περιέργου πλῆθους καὶ ὅτε ὁ μικρὸς θριαμβευτὴς διῆλθεν ἐπ' ἀνοικτῆς ἀμάξης, τὰ λευκὰ μανδήλια ἐσειόντο ὡς σημεῖον ἀποχαριτισμοῦ ἀφ' ὅλων τῶν παραθύρων, συγκεκινημένος δὲ οὗτος ἐχαιρέτα πάντας ἐπιχαρίτως.

Κατὰ πρῶτον παρουσιάσθη εἰς τὸ ἐν Λονδίῳ κοινὸν ἐπὶ τοῦ Ἡγεμονικοῦ Θεάτρου, παριστῶν τὸν Ναπολέοντα Α' καὶ ἄλλους ἐπιστήμους τῆς ἀρχαιότητος ἄνδρας· τοσαύτη δὲ ἦτο ἡ ἐπιτυχία του, ὥστε μυριάδες θεατῶν ἐπλήρουν τὸ θέατρον καθ' ἐκάστην ἐσπέραν χειροκροτοῦντες αὐτόν. Μετὰ τινα καιρὸν παρουσιάσθη πρὸς τὴν Βασίλισσαν καὶ πρὸς τὴν Βασιλικὴν οἰκογένειαν, ἐνώπιον τῆς ὁποίας παρέστησεν ὅπως εἰς τὸ θέατρον. Ἡ Βασίλισσα εὐχαρισθηθεῖσα τῷ ἔκαμε πλεῖστα δῶρα. Ὑστερον μετέβη εἰς Παρισίους ἐνθα εὖρε τὴν αὐτὴν ἐπιτυχίαν καὶ ὅπου ἐπίσης παρουσιάσθη εἰς τὴν Βασιλικὴν οἰκογένειαν.

Καίπερ καθ' ἐκάστην ἐσπέραν ὁ Τόμ Ρουσε παρουσιάζετο εἰς τὸ θέατρον, ἐδέχετο ὁμως καὶ κατ' οἶκον. Κατόφκει ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ ἐν ἧ καὶ ὁ διάσημος αἰσιδὸς Λαμπλάς, ὅστις τούναντίον εἶχεν ἀνάστημα γίγαντος σχεδόν. Πρωῖαν τινὰ Ἀγγλοὶ περιηγηταί, ἐκ περιεργίας, ἵνα ἴδωσι τὸν τὸσον εἰς τοὺς συμπατριώτας των διεγείραντα ἐνθουσιασμὸν νόνον, ἀνέρχοντα εἰς τὴν οἰκίαν· ἀλλ' ἀπκτηθέντες ὡς πρὸς τὸ πάτωμα κρούσει τὴν θύραν τοῦ κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἐνδυσμένου Λαμπλάς, ὅστις ἀνοίγει τὴν θύραν, περιβεβλημένος τὸν κοιτωνίτην του.

— Ποῖον ζητεῖτε; ἐρωτᾷ.

— Τὸν στρατηγὸν Τὸμ Ρουσε.

— Ἐγὼ εἶμαι, ἀπαντᾷ ψυχρῶς ὁ Λαμπλάς.

Βαθεῖα ἐκπληξίς κατέλαθε τοὺς ξένους, θεωροῦντας αὐτὸν μετὰ περι-
δεοῦς ὕφους.

— Ἐννοῶ τὴν ἐκπληξίν σας, ἀπαντᾷ ὁ κολοσσός... Ἄλλ' ὅταν
δὲν περιμένω κἀνενα, τότε λαμβάνω, τὸ σύνθημα ἀνάστημά μου.

Ὁ στρατηγὸς Τὸμ Ρουσε περιηγήθη τὰς πλείστας Εὐρωπαϊκὰς
πόλεις ἐπιδεικνυόμενος καὶ διεγείρων πανταχοῦ τὸν θαυμασμόν. Ἐν
Ἀγγλίᾳ ἐνυμφεύθη νάνον τινὰ, Λαβινίαν Οὐάξρεμ καλουμένην, ἣν ἠγά-
πα, ἀλλ' ἦντινα ταχέως ἐστερήθη. Ἀλλὰ κατὰ τὸ 1876 ἐνυμφεύθη ἐκ
νέου χαρίεσαν νεάνίδα, ἣτις φιλοστοργότατα τὸν περιποιήθη ἄχρι τοῦ
πέρατος τῆς ζωῆς του, συμβάντος τὸν Ἰούλιον τοῦ 1883 ἐν Ἀμερικῇ.
Ὁ θάνατός του διεφημίσθη πανταχόσε, ἅπασαι δὲ αἱ ἐφημερίδες
καὶ αὐταὶ ἔτι αἱ σπουδαῖαι ἐγράψαν ἐκτεταμένως νεκρολογίας περὶ
αὐτοῦ.

Περίεργος νάνος ὑπῆρξε καὶ ὁ Ἰωάννης Ἀρέμας, ἐπικληθεὶς *Ναύα-
χος Βὰν Τρόμπ*. Ἦτο κατὰ
τρεῖς δακτύλους μικρότερος
τοῦ Τὸμ Ρουσε, ζωηρότα-
τος, ἀγχνίους καὶ ὑγιοῦς κρά-
σεως. Ἐγνώριζε λαμπρὰ χο-
ρὸν, ἐψαλλεν ἐπίσης ὠραία,
ἐγνώριζε σπαθασκίαν, ἐπαιζε
χαρτιά, καὶ κατεσκεύαζεν ὁ
ἴδιος μικρὰ ἀντικείμενα, τὰ
ὅποια ἐδώρει ὡς ἐνθύμια εἰς
τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτόν.
Καὶ αὐτὸς ἐπίσης παρουσιά-
σθη ἐνώπιον τῆς Βασιλίσσης
τῆς Ἀγγλίας, ἔζη δὲ τῇ συν-
δρομῇ τοῦ Βασιλέως τῆς Ὀλ-
λανδίας.

Τὴν δημοσίαν πρὸ πάντων περιεργίαν ζωηρῶς ἐκίνησαν οἱ δύο νά-
νοι ἐσχάτως ἐν Παρισίοις, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1885. Εἰσὶν Ἀμερικανοὶ
καὶ ὁ μὲν καλεῖται *Στρατηγὸς Μιτε* (mite εἰς τὸ ἀγγλικὸν σημαίνει

τίποτε ὕθην στρατηγὸς Οὐτίς) ἢ δὲ Μίς Μίλλη "Εδουαρ. Ὁ πρῶτος εἶναι εἰκοσαέτης, ὕψους ὀκτώ ποδῶν καὶ ζυγίζει ἐννέα λίτρας, ἢ

δὲ δεκαοκταέτης, ἔχει ὕψους δεκαοκτῶ ποδῶν καὶ βάρος ἐπτὰ λιτρῶν.

Ὁ στρατηγὸς Οὐτίς παρουσιάσθη κατὰ πρῶτον εἰς τὸ δημόσιον ἐν Νέξ Ὑόρκη, μετέπειτα δὲ εἰς Λονδίνον. Μεταβὰς πάλιν εἰς Ἀμερικὴν ἐπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν διπλοῦς ἤδη, μετὰ τῆς ἀνωτέρω μνημονεύθεισης συντρόφου του. Ἐν Λονδίῳ παρουσιάσθησαν ἐνώπιον τῆς Βασιλείσης Βικτωρίας ἐπὶ τραπέζης, ἡ δὲ πρίγκηψ τῆς Οὐαλλίας τοὺς ἐδέχθη τρεῖς πρὸς μεγάλην τῶν πριγκηπισσῶν χαράν.

Ὁ στρατηγὸς Οὐτίς εἶναι ξανθὸς καὶ καλοκαμωμένος, ὁμοιάζει δὲ καταπληκτικῶς τοῦ ὁμοίου του Βεβέ. Εἶναι λίαν ἀγγίλους, ζωηρότατος καὶ εὐθυμύτατος, προσέτι ἐπιδειξιώτατος μῖμος καὶ ὑποκρίνεται πολλὰς μιμητικὰς σκηναίς, μεταξύ ἄλλων μέθυσον Ἀμερικανόν, ὃν θαυμασιῶς ἐπιτυγχάνει. Τὰ δύο ταῦτα ἀνθρωπάκια, ἀφ' οὗ μετέβησαν εἰς Βερολίνον, Μόναχον καὶ εἰς ἄλλους τόπους, ἐσχάτως τὸν Μάϊον τοῦ 1885 ἐνομφεύθησαν ἐν Μάγχεστερ, τῆς τελετῆς γενομένης ἐπὶ τῆς τραπέζης τῆς ἐγγραφῆς τῶν γάμων.

Ἐν τούτοις οἱ νάνοι ἦσαν συρμὸς κατὰ τὸν ΙΣΤ'. αἰῶνα, διότι οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας, Ἰταλίας καὶ Ἰσπανίας πολὺ τοὺς ἠγάπων, καὶ εἶχον ἀρκετοὺς εἰς τὰ ἀνάκτορά των· οἱ βασιλεῖς μάλιστα τῆς Ἰσπανίας ἐξηκολούθησαν μέχρι τοῦ ΙΗ'. αἰῶνος νὰ ἔχωσιν εἰς τὰς αὐλὰς των πολυαριθμοὺς νάνους.

Ἡ ἀγάπη αὕτη τῶν μεγιστάνων πρὸς τοὺς νάνους, ἔσχε πλείστους ὀπαδοὺς καὶ πᾶς τις ἐπεθύμει νὰ ἔχη νάνον. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο ἀδύ-

νατον νά ἐπαρκέσωσιν οἱ ὑπάρχοντες, διὰ τοῦτο ἐπεχείρησαν νά κατασκευάσωσιν τοιοῦτους. Πολλοὶ πτωχοὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τῶν τέκνων των ἤλειπον τὸ νωτιαῖον αὐτῶν ὅσπουν καὶ τὰς κλει-

δώσεις διὰ τινος ἀλειφῆς πλειστάκις, μέχρις ὅτου ὁ νωτιαῖος μυελὸς ἐξηραίνεται καὶ οὕτως ἠμποδίζεται ἡ ἀνάπτυξις. Τοιοῦτοτρόπως τὰ παιδιά ἔμνονο νάνοι καὶ οἱ γονεῖς των τὰ ἐπόλουν ἀντὶ μεγάλ-

λης τιμῆς εἰς τοὺς μιμουμένους τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν πλουσίους.

Ἐπῆρξαν καὶ ἄλλοι νάνοι ἄρβενες καὶ θήλειες, οὐδὲν ὅμως μᾶλλον ἀξιοπεριέργον τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων παρουσιάζοντες. Ἐτεροι ἐπίσης, δὲν εὐρέθησαν εἰς τὴν σκληρὰν ἀνάγκην νὰ ἐπιδεικνύωνται δημοσίᾳ, ὅπως πορίζονται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἀλλὰ γεννηθέντες ἐν ἀνεξαρτήτῳ θέσει, ἔζησαν ἐλευθέρως εἴτε ὡς ζωγράφοι εἴτε ὡς ἰδιῶται. Περαινῶν δὲ ταύτην τὴν μικρὰν πραγματείαν πρέπει ν' ἀναφέρω καὶ τινὰ νάνον περὶ οὗ ἐγένετο λόγος κατὰ τοὺς περὶ Ἀνεξαρτησίας τῆς Ἰταλίας πολέμους. Ὅταν ὁ Γαριβάλδης εὕρισκετο ἐν Σικελίᾳ μὲ τοὺς ἐθελοντάς του, παρουσιάσθη πρὸς αὐτὸν ἡμέραν τινα ἀλήθης νάνος, οὐτινος ἀγνοεῖται τὸ ὄνομα, ζητῶν ἐπιμόνος, ἀλλ' ἀνεπιτυχῶς, νὰ τὸν στρατολογήσῃ. Μετὰ τὴν πρώτην συμπλοκὴν, ἣν ὁ Γαριβάλδης συνῆψε κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ὁ αὐτὸς νάνος παρουσιάσθη ἐκ νέου πρὸς τὸν στρατηγὸν φωνάζων: «Στρατηγέ, δὲν μὲ ἠθελήσατε, ἀλλ' ἐγὼ σᾶς ἠκολούθησα καὶ ἐπολέμησα μὲ σᾶς· εἶμαι μάλιστα πληγωμένος!» «Εὐγε! λέγει ὁ Γαριβάλδης, ἀναγνωρίσας αὐτὸν, καὶ ποῦ ἐπληρώθης;» Μετὰ τινὰ ἐνδοιασμὸν ὁ νάνος τῷ ἔδειξε μικρὰν ἐπὶ τοῦ ὤμου πληγὴν. «ὦ! ὦ! εἰς τὴν ῥάχην πληγὴν! Ποτὲ δὲν θὰ γίνης καλὸς στρατιώτης!» Καὶ ὁ δύστηνος κοντὸς ἐθελοντὴς ἀπεσύρθη συγκεχυμένος ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐμπαικτικῶν γελώτων τῶν παρισταμένων. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀκόλουθον μάχην, παρουσιάσθη ἐκ νέου, βαδίζων ὅμως μετὰ κόπου. «Στρατηγέ, λέγει, ἐπληρώθην πάλιν, ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην εἰς τὸ στήθος!» Καὶ δεικνύων τὸ διάτρητον ἐκ τῶν σφαιρῶν στήθός του, ἔπεσε νεκρὸς πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Γαριβάλδου, ἔντος λίαν συγκεκλιμένου, διότι ἔβλεπε τοσαύτην ἐνεργητικότητα καὶ τοσοῦτον θαρρῆος ἐντὸς τόσοῦ μικροῦ σώματος.

Ἐν Ἀθήναις, Ἰούλιος 1885.

Γ. Α. ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ.

